

Farmacie Mondiaal blikt terug op veertig jaar farmaceutische ontwikkelingshulp

'Afrikaanse apothekers hebben zeker iets gehad aan onze kennis'

Ook al is farmaceutische ontwikkelingshulp minder sexy dan medische hulp, belangrijk is het wel. Reden voor Farmacie Mondiaal om ondanks tegenslagen, een bescheiden budget en 100% vrijwilligersinzet, met vertrouwen de toekomst in te gaan. Dit jaar viert de organisatie haar veertigjarig jubileum. "We blikken met een goed gevoel terug."

10

Pharm weekbl 16 augustus 2019, 154-33/34

Auteur **Frans van den Houdt**

Helemaal niks doen voor ontwikkelingslanden is geen optie, ook al kan er het nodige misgaan met hulpprojecten, zegt apotheker Richard van Slobbe, al vijftien jaar bestuurslid van Farmacie Mondiaal. "Het is belangrijk dat je als land met zo'n hoge farmaceutische standaard actief bent op dit terrein." Zeker, de hulp aan met name Afrika is de afgelopen veertig jaar niet altijd even vlot verlopen en effectief geweest. Corruptie, onbetrouwbare partners, een leeggeroofde kas, verkeerd geadresseerde medicijnzendingen, geen tegenvaller of terugslag bleef hen bespaard.

Van Slobbe berust erin. "Het is zoals het is. We blikken zeker met een goed gevoel terug op de afgelopen veertig jaar. Zonder frustraties, er is immers ook het nodige goed

gegaan. Hebben Afrikaanse apothekers en hun patiënten veel gehad aan onze inspanningen? Ik ga ervan uit dat apothekers zeker iets hebben gehad aan onze kennis en kunde."

En vergeet niet, Farmacie Mondiaal is altijd een klein clubje van vrijwilligers gebleven, wil Van Slobbe – openbaar apotheker in Apeldoorn - graag benadrukken. Grote, langlopende projecten met dito budgetten waren daarom ook niet te verwachten. "Je kunt ons niet vergelijken met een professionele organisatie met betaalde krachten zoals Artsen Zonder Grenzen, dat een soort multinational is geworden. Je moet het allemaal maar naast je drukke apotheekwerk en gezinsleven doen, als hobby. We draaien volledig op giften en de verkoop van overtollige

Foto's Farmacie Mondiaal

apotheekapparatuur. Desondanks heeft een groepje zeer bevolgen mensen decennia lang interessante dingen kunnen doen, leerzame momenten gehad en er tevens een hoop lol aan beleefd.”

Het begin

Het is september 1979 als toenmalig KNMP-bestuurslid Georgette Hage-Noël aan de Federation Internationale Pharmaceutique (FIP) schrijft dat in Nederland eerder dat jaar de werkgroep Pharmacie & Ontwikkelingssamenwerking is opgericht. De werkgroep bestaat uit zeven apothekers met meer of mindere ervaring in ontwikkelingslanden en heeft als doel “problemen rond het gebrek aan farmaceutische deskundigheid en informatie in ontwikkelingslanden te bestuderen.”

Een jaar eerder heeft Hage-Noël al contact gezocht met de FIP die zij een voortrekkersrol toedacht “bij het vinden van oplossingen van de (niet onderkende) farmaceutische problemen in ontwikkelingslanden. De inbreng van farmaceutische deskundigheid op verschillende niveaus is daarbij noodzakelijk. Ik noem slechts invoer, controle, bereiding, distributie, onderwijs, voorlichting.” Hage-Noël’s initiatief komt voort uit het contact dat twee ziekenhuisapothekers, Frans van Mansvelt, die op Aruba werkte, en Dick Faber van het VUmc in Amsterdam, met haar hadden gezocht omdat ze zich zorgen maakten over de distributie en controle van geneesmiddelen in ontwikkelingslanden. De reactie van de FIP is lauw. De Nederlanders besluiten daarop zelf de handen ineen

te slaan en een vergadering te beleggen “van geïnteresseerden in farmaceutisch ontwikkelingswerk”. De bijeenkomst, met onder anderen Hage-Noël en Faber, resulteert in de oprichting van Pharmacie & Ontwikkelingswerk (P&O), dat na verloop van tijd bekendheid krijgt als vraagbaak en kenniscentrum voor farmaceutische ontwikkelingshulp. Personen en instellingen kloppen aan voor informatie en ondersteuning als ze iemand willen uitzenden naar een ontwikkelingsland.

Missionaris

Van Slobbe kwam er in 2004 bij. P&O was inmiddels samengegaan met Apothekers zonder Grenzen, wat in januari 2001 had geleid tot de oprichting van een nieuwe vereniging, Farmacie Mondiaal (FM). Op een KNMP-congres werd hij de FM-stand ingetrokken door toenmalig voorzitter Harry de Jong. “Hij begon een heel verhaal over hun activiteiten. Vroeger wilde ik altijd missionaris worden en op een bepaalde manier kwamen toen een paar dingen samen: avontuur, het buitenland, in combinatie met m’n vak. Zo ben ik erin gerold.”

Toen enige tijd later het verzoek kwam om in Gambia hulp te verlenen bij het realiseren van een apotheek wilde hij wel gaan kijken, “of we iets konden doen voor die mensen”. Uiteindelijk reisde hij vijf keer naar het West-Afrikaanse land. “Een aantal dingen ging goed, een aantal helemaal niet. We hebben hier zeker de nodige frustraties opgelopen, maar ook veel geleerd. Dat we niet een te grote broek moeten aantrekken, bijvoorbeeld.”

**WE HEBBEN
GELEERD
DAT WE
NIET EEN TE
GROTE BROEK
MOETEN
AANTREKKEN**

DE HULP AAN AFRIKA IS NIET
ALTIJD EVEN VLOT VERLOPEN,
MAAR APOTHEKERS HEBBEN ZEKER
IETS GEHAD AAN NEDERLANDSE
INSPANNINGEN.

RICHARD VAN SLOBBE IS 15 JAAR BESTUURSLID VAN FARMACIE MONDIAAL: "AVONTUUR, BUITENLAND EN M'N VAK KWAMEN HIER SAMEN."

In het zuidelijkste puntje van Gambia wilde de Nederlandse Stichting Evenaar een kliniek opzetten en FM werd gevraagd de apotheek voor haar rekening te nemen. In eerste instantie werd software en apparatuur aangeboden, later hielpen twee FM-bestuursleden ter plekke met succes bij het "inwerken en instrueren van de apotheekbemanning". Toen bleek dat één kleine apotheek niet zelfstandig en kostendekkend kon opereren, werden met hulp van een lokale projectcoördinator nog twee apotheken opgezet in naburige stadjes. Met dit 'ketenproject' dacht men voor kostendekkende farmaceutische zorg en juist geneesmiddelengebruik in de regio te kunnen zorgen.

Goede leerschool

Het liep helaas anders. De projectcoördinator bleek een onbetrouwbare man die meer geld in eigen zak stopte dan in de apotheken. "We voorzagen in een grote behoefte, maar de pot bleek op een bepaald moment leeggevoerd. Stop je hem weer vol, dan is de kans groot dat het opnieuw misgaat." De man werd herhaalde malen ter verantwoording geroepen, maar zonder enig resultaat. Door zijn politieke connecties was hij zo goed als onaantastbaar. Uiteindelijk trok FM zich terug uit het Gambiaanse project.

Van Slobbe: "Ik heb een aantal zaken onder-

schat, zoals lokale belangen in combinatie met de Afrikaanse cultuur waarin de *extended family* en alle financiële zorgen die dat met zich meebrengt een belangrijke rol speelt, het toezicht op de werkzaamheden en de financiën. We zijn er energiek en misschien wel te goed van vertrouwen ingestapt, maar gezien de beperkte omvang van het project is het lastig een groot deel van je budget te besteden aan controles."

"Maar het was een goede leerschool. Door Gambia zijn we ons als bestuur, onder begeleiding van Frans Bosman, een oudgediende in de ontwikkelingssamenwerkingsmaterie, meer gaan focussen op kennisoverdracht. Daar zijn geen moeilijk controleerbare geldstromen of directe economische belangen mee gemoeid"

Andere met wisselend succes gesteunde projecten in Afrika en Azië bevinden zich onder meer in Senegal (vastleggen van geneesmiddelengebruik in gezondheidspaspoort, trainingen voor medewerkers op medische posten), Rwanda (ICT, uitwisseling farmaciëstudenten) en Mongolië. In dat laatste land zijn trainingen in klinische farmacie gegeven, wordt hulp verleend bij het opstellen van richtlijnen, en Nederlandse ziekenhuisapothekers zijn aan Mongolische collega's gekoppeld.

Het naar ontwikkelingslanden sturen van ongebruikte, naar de apotheek teruggebrachte medicijnen, heeft FM op enig moment afgewezen, al was dat wel de kernactiviteit van een van haar voorlopers, Apothekers zonder Grenzen Nederland. Ingezamelde apparatuur en materialen werden deels naar Afrikaanse landen verscheept, maar de meeste spullen verkocht FM aan een groothandel in laboratoriumartikelen die alles weer doorverkocht. "Met de opbrengst konden wij projecten financieren", zegt Van Slobbe. Jaarlijks leverde het tussen de vijf- en zeventuizend euro op. "Vooral toen rond 2000 veel apotheken met bereiden stopten kregen we veel spullen aangeboden."

Lelijk eindje

Terugblikkend constateert Richard van Slobbe dat het altijd lastig is geweest te moeten opboksen tegen de medische ontwikkelingshulp, waarvoor wel volop geld en middelen beschikbaar gesteld werden en worden. "Farmacie is altijd het lelijke eindje geweest.

WE ZIJN
ONS MEER
GAAN
FOCUSSEN
OP KENNIS-
OVER-
DRACHT

Recht op toegang tot essentiële medicijnen

Farmacie Mondiaal (FM) is voortgekomen uit de in 1979 opgerichte farmaceutische werkgroep Pharmacie & Ontwikkelingssamenwerking (P&O) en onderschrijft de visie van de Verenigde Naties en de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) dat iedereen recht heeft op gezondheid en toegang tot essentiële medicijnen. “De farmacie, zowel met producten als kennis, draagt bij aan de gezondheid van individuen en is daarmee een bijdrage aan het verwezenlijken van het recht op gezondheid”, aldus FM. Het bestuur bestaat naast algemeen lid Richard van Slobbe uit Fred Blokzijl (voorzitter), Mieke van Hattum (secretaris), Linda Nederhoed (penningmeester), Blessing Odigie (lid), Erna Berkhof (lid), Endrieen Prajitno (lid) en Thijs Balk (lid). Ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum schreef Arjo Roersch van der Hoogte het boek ‘Farmacie Mondiaal en haar voorgangers, 1979-2019’ met als ondertitel ‘Veertig jaar farmaceutische ontwikkelingshulp’. Het boek – tot stand gekomen met financiële steun van de KNMP – is gedrukt in een oplage van vijftig exemplaren en is als e-document beschikbaar op www.farmaciemondiaal.nl

EEN KOUDE COLA STAAT ZO VOOR JE NEUS, EEN PARACETAMOL IS EEN PROBLEEM

Waarom? Het is niet sexy en uitermate ingewikkeld, omdat je vaak met een kluit van economische belangen te maken hebt. Maar wellicht hebben we ons verhaal ook minder goed weten te verkopen? Een dokter daarentegen is de held die voor de camera kindjes redt, de apotheker lijkt de sukkel die achterin medicijnen staat te verwerken. Platter kan ik het niet zeggen. Men vergeet dan dat het tamelijk makkelijk is dokters naar behoeftige oorden te sturen, maar dat die daar zonder adequate geneesmiddelenvoorziening weinig kunnen uitrusten.”

En de behoefte aan goede farmaceutische voorzieningen is nog altijd groot in ontwikkelingslanden, weet Van Slobbe. “Het is vaak een enorm gedoe om medicijnen bij mensen in het binnenland te krijgen. Zit je middenin de jungle, dan staat een flesje cola zo voor je neus, en nog koud ook. Maar een paracetamolletje krijgen is een probleem.”

Voor Van Slobbe is het na vijftien jaar mooi geweest, op het KNMP-congres in oktober draagt hij zijn bestuursfunctie over aan een jonge apotheker, “die bruist van de ideeën.” Voor Farmacie Mondiaal is het na veertig jaar duidelijk nog niet voorbij, meent de Apeldoornse apotheker. “Dat het moeilijk is goede projecten te vinden, betekent niet dat je er dan maar de brui aan moet geven. De nieuwe bestuurders die klaarstaan hebben absoluut nog een mooie visie voor de toekomst.” Gezien de geringe capaciteit van FM wordt vooral gekeken in hoeverre met private

partijen samengewerkt kan worden om op een effectieve manier hulp te kunnen blijven verlenen. “Wij financieren vooral, de organisatie en kennisoverdracht laten we veelal aan anderen over die daar ervaring mee hebben en over lokale netwerken en contactpersonen beschikken, zoals het *Ecumenical Pharmaceutical Network* in Nairobi, Kenia. Niet meer op de ouderwetse manier, stoer met een rugzakje afreizen naar land X om de mensen te gaan vertellen hoe het moet. Voortschrijdend inzicht heet dat.” ■

IN SENEGAL HIELP FARMACIE MONDIAAL ONDER MEER MET HET VASTLEGGEN VAN GENEESMIDDELGEBRUIK IN EEN GEZONDHEIDSPASPOORT.

